

การศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา

นางสาวชุชนีย์ เสือดี

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF LOCAL WISDOM TRANSMISSION OF MAKING TILE CERAMIC
IN SONGKHLA PROVINCE

Miss Utsanee Seodee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program Art Education
Department of Art Music and Dance Education
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2004
Copyright of Chulalongkorn University

อุษณีย์ เสือดี : การศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา
(A STUDY OF LOCAL WISDOM TRANSMISSION OF MAKING TILE CERAMIC IN
SONGKHLA PROVINCE)

อ.ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาใน
จังหวัดสงขลา ในด้าน 1. ความเป็นมาของการถ่ายทอด 2. กระบวนการถ่ายทอด 3. ผลที่เกิดจากการถ่ายทอด
4. ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ช่างพื้นบ้าน จำนวน 4 คน และครูศิลปศึกษา ในจังหวัดสงขลา
จำนวน 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสอบถาม และแบบสังเกต
ผู้วิจัยเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มีชื่อนี้เลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์
เนื้อหา สรุปผลการวิจัยและอภิปรายในรูปความเรียง และแสดงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ด้วยตารางประกอบความ
เรียง

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความเป็นมาของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาใน
จังหวัดสงขลาเกิดจาก ช่างพื้นบ้านมีความใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม การได้คลุกคลี
คุ้นเคยทำให้เกิดการเรียนรู้ซึมซับไปในตัว ช่างต้องการสืบทอดงานอันเป็นมรดกของท้องถิ่น และครอบครัวมี
ความภูมิใจในวิชาชีพของบรรพบุรุษและมีความต้องการปัจจัยในการดำเนินชีวิตอันเป็นแรงผลักดันให้มีความ
ต้องการที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำกระเบื้องดินเผา 2. กระบวนการถ่ายทอด มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเกิด
ความรู้ ปฏิบัติได้จริง และรู้คุณค่าของงาน รูปแบบการเรียนรู้ คือการลงมือกระทำจริง การฝึกฝนด้วยตนเอง การ
ฝึกจากผู้รู้ ผู้ชำนาญ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ผ่านการบอกเล่า สาธิต
และผ่านสื่อมวลชน ขั้นตอนการถ่ายทอด ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีความพร้อมทางด้านจิตใจที่ดี เรียนรู้ทั้ง
ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ สถานที่สะดวกต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญโดยใช้ระยะเวลา
เป็นปี เทคนิคการถ่ายทอดคือ การทำให้ผู้เรียนมีความศรัทธาต่อวิชาชีพ การตั้งใจให้เกิดความสนใจ การให้
กำลัง การชี้แนะข้อผิดพลาด และการปลุกฝังคุณธรรมในการทำงาน บรรยากาศในการถ่ายทอดเป็นไปในแบบ
ครอบครัว สื่อการสอนคือวัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งต้องมีความพร้อม มีการประเมินผลจากผลงานที่มีคุณภาพ และ
พฤติกรรมขณะปฏิบัติงาน 3. ผลที่เกิดจากการถ่ายทอด คือช่างมีความรู้ ความชำนาญ มีความภูมิใจ และ
ผูกพันกับชุมชนและครอบครัว สามารถสืบทอดการทำงานต่อบรรพบุรุษ ชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของ
ท้องถิ่น สังคมภายนอกให้การยอมรับและยกย่อง ช่างมีคุณธรรมและมีหลักการในการดำเนินชีวิตที่ดี 4. ปัญหา
และอุปสรรคในการถ่ายทอด คือ ผู้ถ่ายทอดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้รับการถ่ายทอดขาดความสนใจและไม่เห็น
คุณค่า เนื่องด้วยความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมีมากขึ้น วัตถุดิบในการผลิตขาดแคลนและราคาแพง และการ
ส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีความต่อเนื่องและจริงจัง

ในการสำรวจความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดเกี่ยวกับแนว
ทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ในด้านความเป็นมาของการ
ถ่ายทอด กระบวนการถ่ายทอด และผลที่เกิดจากการถ่ายทอด และมีระดับความคิดเห็นด้วยมากในด้านปัญหา
และอุปสรรคในการถ่ายทอด

ภาควิชา.....ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2549

##4783770027 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD : TRANSMISSION / LOCAL WISDOM / TILE CERAMIC / SONGKHLA PROVINCE

UTSANEE SEODEE : A STUDY OF LOCAL WISDOM TRANSMISSION OF MAKING TILE CERAMIC IN SONGKHLA PROVINCE.

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SULAK SRIBURI Ed.D 229 PP.

The purpose of this research was to study 1. the background of local wisdom transmission 2.the transmission process 3. the transmission result 4. the transmission problem. The sample of this research were 4 practitioners and 44 art teachers in Songkhla province. The research instrument was the structure interview form, the questionnaire, and the observation form. Data were collected and analyzed by means of percentage, arithmetic means,standard deviation, and content analysis technique. The research conclusion and discussion were presented by description and explanation with table and frequency.

The research findings were found that 1. the background of the tile ceramic local wisdom transmission in Songkhla province , the practitioners familiarized with social and culture surrounding, by involving that led them learn and absorb automatically, the practitioners need to transmiss the local heritage,their families were pround of their professional career, and for the reason of earning money for their living pushed them to transmiss their local wisdom to the next generation. 2. the purpose of transmission process was to make the learners get knowledge with real practice and realized to the value of working, the learning model was to learning by doing,self – practicing , learned directly from the expertist and the experienced practitioners. The transmission in the communication was make by telling,demonstrating, and passing through the leames by using mass media. For the step of transmission, practitioners and learners should be willing with their mind and their attitude to learn both theory and practice, the learning place should be convenience, the learners should practice until they had skill for almost a year. The transmission techniques was to make the learners faithfully believe in the profession by motivating their interest with cheerful and guided their false, enhancing working ethics. The atmospher of transmission should be like working with the same family,the tools and working instruments should be well prepared and ready to use. The working assessment was as to the quality of working product and working behavior. 3. The result of transmission there were the practitioners who were knowledgeable, skillfull, had pride, and had close relationship to their family and community . The learners capable to transmiss form the elder generation, community became local learning resource, which were accepted and admired by the outsider, . the practitioners had ethics and principles for their livings. 4. The problems and obstracles of transmission, the learners were not interesting in this profession which was unvaluable to them, and due to the advance of technology which the materials were expensive, and also without continuing supporting from the involving institution .

Surveying of art teacher's opinion,it was found that most of art teacher strongly agreed at the highest level of the transmission process, and the result of transmission, and most of art teacher's strongly agreed at the high level of the problem and obstacle of the transmission.

Department of	Art Music and Drama Education	Student 's signature.....	<i>Utsanee</i>
Field of Study	Art Education	Advisor ' s signature.....	<i>Sulak</i>
Academic year	2006		

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีก็ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. สุลักษณ์ ศรียูรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่คอยช่วยเหลือ แนะนำตรวจสอบแก้ไขรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละขั้นตอน ให้กำลังใจและห่วงใยมาโดยตลอด เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. คำไพ ตีรณสาร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบให้ข้อคิดแก้ไข และข้อเสนอแนะในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณลุงอ้อม ทิพยโอสถ ลุงกลิ่น แก้วประดับเพชร ป้าละออง ทิพยโอสถ น้าอมร นนทสาร สำหรับน้ำใจไมตรีและความเอื้ออารีย์ที่มอบให้ ตลอดจนครูศิลปศึกษาทุกท่าน ซึ่งเป็นผู้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ พี่ๆ เพื่อน ๆ น้องๆ ศิลปศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสำหรับกำลังใจ และความช่วยเหลือที่มีให้ตลอดมา

อนึ่งความชื่นชมยินดี ความดีทั้งปวงอันเกิดจากการวิจัยนี้ ขอมอบแก่บิดา มารดา พี่ชาย น้องชาย และทุกคนในการให้กำลังใจ และความช่วยเหลือให้ประสบความสำเร็จในวันนี้ ด้วยความสำนึกในพระคุณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ

บทที่

1. บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
3. ขอบเขตของการวิจัย.....	9
4. ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
6. วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	15
1.1 ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	15
1.2 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	16
1.3 มूलเหตุในการเกิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	18
1.4 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	19
1.5 สาขาหรือประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	23
1.6 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	25
1.7 ฐานการคิดในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	27
1.8 การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	30
1.9 แนวทางการศึกษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	31

สารบัญ

บทที่	หน้า
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
2.10 ภูมิปัญญาในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	32
2.11 ภูมิปัญญาของช่างไทย.....	33
2. หัตถกรรมพื้นบ้าน.....	37
2.1 ความหมายของหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	37
2.2 มุลเหตุในการเกิดหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	38
2.3 ลักษณะเฉพาะของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	39
2.4 ประเภทของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	40
2.5 การสร้างสรรค์งานหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	42
2.6 ความสำคัญของหัตถกรรมพื้นบ้าน.....	44
3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	45
3.1 ความหมายของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	46
3.2 ภูมิปัญญาการถ่ายทอดของช่างไทย.....	48
3.3 การเรียนรู้แบบสืบทอดทางวัฒนธรรม.....	51
3.4 รูปแบบและวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	54
3.5 วัตถุประสงค์ของการถ่ายทอด.....	58
3.6 แหล่งวิทยาการในท้องถิ่น.....	59
4. ทฤษฎีการเรียนรู้และทักษะปฏิบัติ.....	60
4.1 ความหมายของการเรียนรู้.....	60
4.2 การสร้างบรรยากาศในการการเรียนรู้.....	61
4.3 สื่อในการถ่ายทอดความรู้.....	62
4.4 ความหมายของทักษะ.....	63
4.5 การเรียนรู้ทักษะ.....	63
5. หัตถกรรมพื้นบ้านกระเบื้องดินเผา.....	68
5.1 ความหมายของกระเบื้อง.....	68
5.2 ประวัติการทำกระเบื้องดินเผา.....	69
5.3 รูปแบบกระเบื้องมุงหลังคาที่พบในประเทศไทย.....	70

สารบัญ

บทที่	หน้า
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
5.4 วัตถุประสงค์ในการทำกระเบื้อง.....	73
5.5 อุปกรณ์ในการทำกระเบื้อง.....	74
5.6 ขั้นตอนการทำกระเบื้องดินเผา.....	74
6. สภาพทั่วไปของจังหวัดสงขลา.....	74
6.1 ประวัติศาสตร์จังหวัดสงขลา.....	74
6.2 สภาพทางกายภาพทั่วไปของจังหวัดสงขลา.....	75
6.3 หัตถกรรมพื้นบ้านกระเบื้องดินเผาจังหวัดสงขลา.....	77
6.3.1 ความหมายกระเบื้องดินเผาจังหวัดสงขลา.....	77
6.3.2 ประวัติความเป็นมาของกระเบื้องดินเผาจังหวัดสงขลา.....	77
6.3.3 กระบวนการขั้นตอนการทำกระเบื้องดินเผาจังหวัดสงขลา.....	80
6.3.4 รูปแบบกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลานั้นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน.....	84
6.3.5 แหล่งผลิตกระเบื้องดินเผาจังหวัดสงขลา.....	86
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	87
7.1 งานวิจัยภายในประเทศ.....	87
7.2 งานวิจัยต่างประเทศ.....	96
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	99
1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารเบื้องต้น.....	99
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	99
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	99
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	101
5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	101
6. การนำเสนอข้อมูล.....	103
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	104
1. แบบสัมภาษณ์.....	105
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์.....	105
ตอนที่ 2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา.....	107

สารบัญ

บทที่	หน้า
2.1 ความเป็นมาของการถ่ายทอด.....	107
2.2 กระบวนการถ่ายทอด.....	110
2.3 ผลที่เกิดจากการถ่ายทอด.....	125
2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด.....	128
ผลการวิเคราะห์ข้างพื้นบ้าน.....	129
2. แบบสอบถาม	
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้านสถานภาพของครูศิลปศึกษา.....	135
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา.....	137
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา.....	153
3. แบบสังเกต.....	159
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	162
สรุปผลข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์.....	164
สรุปผลข้อมูลด้วยวิธีสอบถาม.....	170
สรุปผลข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต.....	174
อภิปรายผลการวิจัย.....	176
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย.....	193
รายการที่อ้างอิง.....	194
ภาคผนวก.....	201
ภาคผนวก ก คำศัพท์เฉพาะที่ได้จากการสัมภาษณ์.....	202
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ.....	204
ภาคผนวก ค รายชื่อช่างพื้นบ้านการทำกระเบื้องดินเผา.....	206
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	209
ภาคผนวก จ ภาพประกอบ.....	227
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	229

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ภูมิหลังของช่างพื้นบ้าน.....	105
2. ผลการวิเคราะห์ด้านสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	135
3. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านประวัติความเป็นมา	137
4. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านกระบวนการถ่ายทอด เรื่องวัสดุประสงคในการถ่ายทอด.....	139
5. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านกระบวนการถ่ายทอด เรื่อง รูปแบบการเรียนรู้วิธีการถ่ายทอดความรู้.....	140
6. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านกระบวนการถ่ายทอด เรื่อง ขั้นตอนการถ่ายทอด (ความพร้อมในการถ่ายทอด).....	142
7. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านกระบวนการถ่ายทอด เรื่อง ขั้นตอนการถ่ายทอด (การดำเนินการถ่ายทอด).....	144
8. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านกระบวนการถ่ายทอด เรื่อง ขั้นตอนการถ่ายทอด (เทคนิคการถ่ายทอด).....	146
9. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านกระบวนการถ่ายทอด เรื่อง ขั้นตอนการถ่ายทอด (การประเมินผล).....	148
10. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านผลที่เกิดการถ่ายทอด.....	149

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
11. ค่าเฉลี่ย(X)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด.....	151
12. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา ด้านประวัติความเป็นมา.....	153
13. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา ด้านกระบวนการถ่ายทอด.....	154
14. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา ด้านผลที่เกิดจากการถ่ายทอด..	156
15. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด.....	157
16. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูศิลปศึกษา.....	158
17. ผลการสังเกตการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา.....	159

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. แนวคิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา.....	98